

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 22 lutego 2017 r.

Poz. 1821

UCHWAŁA NR 168/XXXV/2017 RADY GMINY ZAŁUSKI

z dnia 25 stycznia 2017 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Załuski na lata 2016-2020

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r. poz. 446 późn.zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446) Rada Gminy Załuski, uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Załuski na lata 2016 – 2020 w brzmieniu stanowiącym załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Załuski.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni po ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Gminy Załuski:
Edward Aleksandrowski

**Załącznik nr 1
do Uchwały Nr 168/XXXV/2017
Rady Gminy Załuski
z 25 stycznia 2017 roku**

**Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Załuski
na lata 2016 – 2020**

Gmina Załuski

Spis treści

1. Wstęp.....	
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	
5.1. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	
5.1.1. Rys historyczny Gminy Załuski	
5.1.2. Dziedzictwo niematerialne.....	
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....	
7. Założenia programowe : priorytety, kierunki działań, zadania.....	
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	
9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.....	
12. Część graficzna programu opieki nad zabytkami.....	

1. Wstęp

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Z 2014 r. poz. 1446) nakłada na gminy obowiązek sporządzania programu opieki nad zabytkami. Mówi o tym art. 87 ustawy. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, nie tylko właściciele i i użytkownicy obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszyscy mieszkańcy Gminy Załuski.

Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały Gminny Program Opieki nad Zabytkami powinien służyć rozwojowi gminy oraz społeczeństwu lokalnemu poprzez stworzenie ram dla aktywnego zarządzania zasobem składającym się na lokalne dziedzictwo kulturowe, w tym jego promowanie i upowszechnianie. Program opieki nad zabytkami m.in. poprzez działanie edukacyjne ma też budzić w społeczności lokalnej świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości kulturowych i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami opracowywany jest co 4 lata. Z realizacji programu Wójt co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane Programy Opieki nad Zabytkami powinny uwzględniać nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe oraz przede wszystkim aktualny stan zachowania zasobu kulturowego.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Załuski są przepisy wynikające z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446,). Ustawa ta wprowadziła obowiązek sporządzania przez gminy gminnych programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 wymienionej ustawy, prezydent, burmistrz lub wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Gminny program opieki nad zabytkami jest uchwalany przez Radę Gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa.

Ustawa o ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami określiła główne cele gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i

dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
- Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Obowiązek sporządzania Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami określa zapis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446).

W myśl art. 87 tej ustawy:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:
  - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
  - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
  - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
  - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
  - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
  - 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
  - 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad

zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Z 2014 r., poz. 1446), przyjęto za ustawą następujące definicje:

1) *zabytek* - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2) *zabytek nieruchomy* - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;

3) *zabytek ruchomy* - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;

4) *zabytek archeologiczny* - zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

5) *instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami* – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6) *prace konserwatorskie* - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

7) *prace restauratorskie* - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;

8) *roboty budowlane* - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;

9) *badania konserwatorskie* - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a

jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

10) *badania architektoniczne* - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11) *badania archeologiczne* - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12) *historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny* - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13) *historyczny zespół budowlany* - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14) *krajobraz kulturowy* - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15) *otoczenie* - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Według zapisów art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Z 2014 r., poz. 1446) ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2012 r. poz. 642 908 oraz z 2013 r. poz. 829),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 6 ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. W ustawie znajdują

się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków.

Art. 7 ustawy stanowi, iż formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Obowiązki jednostek samorządowych określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014 r. poz. 1446), jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 446).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m.in. w art. 22, pkt.4 narzucającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, art. 87 regulującym sporządzenie na okres czteroletni gminnych programów opieki nad zabytkami, oraz w art. 18 i 19 nakazujących uwzględnianie zapisów tych programów przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania.

W ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do art. 19 dodano ust. 1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchomości, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Dodatkowo w artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe określenia obowiązków samorządu dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu.

Dodatkowo art. 81 i 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje także możliwość, iż wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W Ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków.

Art. 6. 1. mówi, iż do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również opieka nad zabytkami.

Art. 7. 1. doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

W roku 2014 opracowano Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki Nad Zabytkami, którego realizacja korzystnie wpłynie i stworzy duże szanse dla Gminy Załuski. W ww. Programie stworzono wyzwania dla ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce:

- Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków;
- Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce;
- Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków;
- Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

W Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami określono cel strategiczny - stworzenie trwałych warunków dla poprawy stanu zachowania krajobrazów kulturowych i zabytków oraz ciągłości dziedzictwa kulturowego.

Wyznaczono kierunki działań dla ochrony i zachowania wartości dziedzictwa materialnego:

- „rewaloryzacja i rewitalizacja zdegradowanych obiektów i obszarów historycznych,
- zapobieganie niszczeniu cennych obiektów, w tym zabezpieczenia przed pożarem, zalaniem, kradzieżą itp.,
- dbałość o obiekty zabytkowe pozostające w zasobach samorządu województwa,
- wspieranie działań właścicieli i zarządców najcenniejszych zabytków regionu (o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym) w działaniach służących ich utrzymaniu w jak najlepszym

stanie,

- ochrona i zachowanie obiektów zagrożonych/szczególnych: architektury drewnianej, dworskiej, przemysłowej, obiektów budownictwa obronnego,
- wypracowanie wspólnie z samorządami lokalnymi programów ochrony zabudowy drewnianej (wiejskiej, małomiasteczkowej i uzdrowskiej),
- tworzenie płaszczyzny współpracy różnych podmiotów na rzecz usuwania zagrożeń systemowych i konfliktów w sferze opieki nad zabytkami,
- stworzenie we współpracy z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków bazy dotyczącej zagrożonych zabytków”.

Powyższe kierunki działań są zgodne z kierunkami działania Gminy Załuski, różna jest jednak skala problemów. Poza tym, realizacja kierunków działań dla ochrony i zachowania wartości dziedzictwa materialnego przez województwo będzie miała pozytywne znaczenie dla Gminy Załuski.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Dla Gminy Załuski wykonano następujące dokumenty programowe:

1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Załuski przyjęty Uchwałą Nr 102/XXIX/2002 Rady Gminy Załuski z dnia 24 kwietnia 2002 roku;
2. Strategia Rozwoju Gminy Załuski na lata 2016-2020 przyjęta Uchwałą Nr 89/XX/2016 Rady Gminy Załuski z dnia 27 stycznia 2016 roku.

Studium Uwarunkowań wskazuje na problemy, jakie dotyczą środowiska kulturowego. Należą do nich:

- trudności w zachowaniu i ochronie obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz postulowanych do ochrony,
- niski stopień zachowania historycznych układów przestrzennych oraz szlaków (traktów) historycznych,
- niski stopień zachowania relikwów kultury i własności szlacheckiej w postaci założeń podworskich i pofolwarcznych, jako przykładów dawnego typu osadnictwa i rodzaju gospodarki rolnej,
- brak określenia (i realizacji) standardów w zakresie zabudowy (szczególnie w miejscowościach o historycznych układach i dobrze zachowanym krajobrazie), zarówno w sensie kształtu, jak i technologii budowania,
- niska atrakcyjność miejsc i obiektów o wartościach kulturowych,
- problemy z zachowaniem i ochroną zabytków sztuki ludowej (chaty wiejskie, krzyże i kapliczki przydrożne) oraz gromadzenie i ochrona zabytków ruchomych.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Załuski wskazuje również cele rozwoju. Mówi, że „rozwój rejonu powinien polegać na pełnym zaspokojeniu potrzeb społeczności lokalnej, przy jednoczesnym zrównoważonym zagospodarowywaniu terenów”. Celem rozwoju gminy Załuski odnośnie ochrony i racjonalnego kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego jest:

- zachowanie i wspomaganie istniejących wartości (walorów) środowiska przyrodniczego,
- utrzymanie i rewaloryzacja zasobów materialnych dziedzictwa kulturowego,
- wprowadzenie zalesień i zadrzewień,
- racjonalne wykorzystanie surowców mineralnych z jednoczesną rekultywacją terenów poeksploatacyjnych.

5.1. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.1.1. Rys historyczny Gminy Załuski

Gmina Załuski położona jest przy południowo-wschodniej granicy powiatu płońskiego w województwie mazowieckim.

Pierwsze informacje o najstarszych śladach osadnictwa na terenie obecnej Gminy Załuski pochodzą z rejonu wsi Kamienica i można je wiązać z neolitem, z kulturą amfor kulistych (ok. 2000-1500 lat p.n.e.). Po pustce osadniczej jaka nastąpiła w wyniku Wędrówki Ludów i po nastaniu w VI w. n.e. na Mazowszu Słowian, teren obecnej Gminy był na uboczu osadnictwa. W X i XI wieku powstały grody w Zakroczymiu i Płońsku, które były znacznie zaludnione.

Opracowania kościelne przyjmują natomiast, że najwcześniejszą parafią na terenie obecnej gminy była Kamienica, datowana na schyłek XII wieku. Prawdopodobnie w tym samym wieku powstała parafia Kroczewo. Rozwój Mazowsza był zakłócony przez wyprawy wojenne Prusów i Litwinów ciągnące się aż do połowy XIV w. W tym czasie istniały już Gostolin, Słotwin, Stózewo, Złotopolice oraz Szczytno i Wrońska, związane z rejonem Płońska oraz erygowano parafię we Wrońskach, sięgającą aż do Stróżewa.

Pierwsza wzmianka o dobrach Załuskich pochodzi z roku 1351. Była to drobna wieś szlachecka, w której najpierw mieszkali Załuskowie, a potem Załuscy.

Obecnie teren Gminy Załuski w całości mieści się w Obszarze Zielonych Płuc Polski. Ze względu na szczególne walory krajobrazowe ok. 30% powierzchni gminy poddane zostało ochronie poprzez wyznaczenie obszarów chronionego krajobrazu: Krysko-Jonieckiego oraz Naruszewskiego. Na terytorium Gminy Załuski znajdują się parki podworskie w: Załuskach, Kamienicy, Szczytnie, Kroczewie oraz Zdunowie. Szczególnie urokliwy jest park zabytkowy z drugiej połowy XIX wieku usytuowany w Kroczewie. Park charakteryzuje się bogatym, dobrze zachowanym drzewostanem, w

przewadze z gatunkami rodzimymi w wieku od 40 do 200 lat z dominacją strodrzewu.

Nieco mniejszy jest park zabytkowy w Szczytnie, gdzie ciekawostką jest obecność modrzewiu polskiego oraz wiekowych buków. Na terenie parku znajduje się godny uwagi dworek z pierwszej połowy XIX wieku. W Zdunowie zachował się zabytkowy zespół dworkowo-parkowy, który świetny stan zawdzięcza ciągłej opiece i zabiegom konserwacyjnym prowadzonym przez właścicieli. Nieopodal parku w Zdunowie znajduje się piękna aleja, w skład której wchodzi lipa drobnolistna.

Na terenie Gminy Załuski znajduje się również wiele pomników przyrody oraz wiele małych fragmentów terenu szczególnie cennych dla lokalnej przyrody. Trzy takie fragmenty przyrodnicze objęto ochroną poprzez ustanowienie użytków ekologicznych. Są to niewielkie mokradła (bagna) funkcjonujące jako lokalne ostoje faunistyczne i lęgowiska ptaków. Teren Gminy rozcina malownicza dolina rzeki Naruszewka.

Na terenie Gminy Załuski znajduje się 14 obiektów zabytkowych nieruchomych oraz 96 stanowisk archeologicznych.

W gminnej ewidencji zabytków (GEZ) znajduje się łącznie 14 obiektów (w tym 8 obiektów włączonych do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków) – załącznik Nr 2 do Zarządzenia Nr 0050.48.2016 Wójta Gminy Załuski z dnia 08.12.2016 roku. Włączone obiekty to obiekty sakralne, kapliczki, parki, aleje, pałac, budynki.

Wykaz stanowisk archeologicznych określa załącznik Nr 3 do Zarządzenia Nr 0050.48.2016 Wójta Gminy Załuski z dnia 08.12.2016 roku.

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki.

Wszystkie zachowane na terenie gminy zabytki są świadectwem dawnej historii tego regionu.

5.1.2. Dziedzictwo niematerialne

Zgodnie z Konwencją UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z dnia 17 października 2003 roku dziedzictwo niematerialne to dziedzictwo kulturowe przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- sztuki widowiskowe;
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

W Gminie Załuski do dziedzictwa niematerialnego można zaliczyć zwyczaj tzw. „majówek”, czyli spotkań przy kapliczkach przydrożnych i figurach lokalnej społeczności. W polskiej tradycji miesiąc maj od wieków poświęcony jest Matce Bożej. W Gminie Załuski zwyczaj ten jest cały czas kultywowany. Mieszkańcy okolicznych miejscowości spotykają się przy figurach w celu odprawiania nabożeństw.

Do dziedzictwa niematerialnego w Gminie Załuski można również zaliczyć obchody Bożego Ciała, które mają bardzo głęboki wymiar religijny i bez wątpienia można powiedzieć, że fenomenem obchodów tego święta jest ich nieprzerwane trwanie w naszej tradycji i obyczaju.

Ochroną zapewniającą przetrwanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest przede wszystkim edukacja przy jednoczesnym dążeniu do przestrzegania i kultywowania tradycji i zwyczajów.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

Stan zachowania dziedzictwa kulturowego gminy Załuski jest średni. Można wyróżnić dwa podstawowe przyczyny zagrożeń :

- naturalne, które powstają z połączenia czasu z działaniem przyrody. Można do nich zaliczyć m.in. warunki atmosferyczne, wiatr, słońce, zmiany temperatur oraz szkodniki biologiczne (pleśń).
- spowodowane czynnikiem ludzkim. Można do nich zaliczyć m.in. pożar, zmiana zwyczajów i styl życia, nowe technologie.

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy Załuski. Zastosowano analizę SWOT.

ANALIZA SWOT	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> · zachowane elementy krajobrazu kulturowego w postaci założeń dworsko-parkowych; · utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych; · dobre warunki dla rozwoju agroturystyki oraz rekreacji; · bliskość ważnego ośrodka miejskiego – Warszawy; · korzystna lokalizacja siedziby gminy, w centrum obszaru Gminy, co wiąże się z jej dobrą dostępnością; · czyste środowisko; 	<ul style="list-style-type: none"> · Brak dostępności kolejowej; · niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego; · niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego; · zbyt małe wykorzystanie walorów turystycznych ; · mała popularyzacja wiedzy o wartości lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz idei ochrony zabytków na terenie Gminy Załuski;

	<ul style="list-style-type: none"> · niewielka liczba miejsc noclegowych dla potencjalnych turystów; · zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej i form budowlanych oraz zanik stosowania tradycyjnych materiałów;
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> · Zwiększenie środków w budżecie Gminy na działania związane z ochroną zabytków; · pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł na prace konserwatorskie zabytków; · szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gmin, przyciągająca turystów; · wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowościach; · wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne; · zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, święta, konkursy itp.; · tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych; · działania zmierzające do zatrzymania degradacji zasobów dziedzictwa kulturowego; · szeroka promocja walorów dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych Gminy; · rozwój edukacji i podnoszenie poziomu świadomości tożsamości kulturowej-regionalnej i miejscowej wśród dzieci, młodzieży i społeczności lokalnej; · wykorzystanie internetu do do popularyzacji historii i tradycji regionalnych oraz popularyzacji ochrony zabytków; · rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego; 	<ul style="list-style-type: none"> · degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy ; · niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska; · zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów; · zanik tradycji i tożsamości regionalnych; · częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego; · klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe; · brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków; · brak wiedzy i świadomości właścicieli i użytkowników o walorach i znaczeniu obiektów zabytkowych przy niedostatku mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i opieki nad zabytkami;

7. Założenia programowe : priorytety, kierunki działań, zadania

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Załuski formułuje szereg działań związanych z opieką samorządu nad zabytkami gminy. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Wśród priorytetów Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Załuski są działania zmierzające do zwiększania środków budżetowych gminy na pomoc finansową dla właścicieli obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru. Niewątpliwie przyczyni się to do zahamowania procesów degradacji zabytków i sukcesywnej poprawy ich stanu technicznego.

Innym ważnym zadaniem jest wspieranie przez gminę inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami m.in. przez udostępnienie pełnej bazy danych o możliwościach pozyskania środków finansowych na prace remontowo-konserwatorskie zabytków.

W ramach obowiązków samorządu gminnego, jako właściciela części obiektów zabytkowych na terenie gminy, należy utrzymanie ich w należytym stanie i korzystanie z nich w sposób zapewniający trwałe zachowanie ich wartości. Wskazana jest rewaloryzacja historycznych zespołów parkowych.

Ponadto postuluje się o zabezpieczenie zachowanych nagrobków, przeprowadzenie prac porządkowych, ogrodzenie terenu, pielęgnacja zieleni, oznakowanie itp.

Priorytetem samorządu gminnego powinna być również właściwa ekspozycja zabytków oraz szeroko rozumiana promocja dziedzictwa kulturowego, szczególnie w kontekście rozwoju turystyki, wynikającej z korzystnego położenia gminy oraz jej walorów krajobrazowo-przyrodniczych. Należy zwrócić uwagę na podjęcie działań zmierzających do jednolitego oznakowania najcenniejszych obiektów zabytkowych.

Konieczna jest również promocja oraz edukacja o dziedzictwie kulturowym gminy, skierowana zarówno do turystów i inwestorów ale również do mieszkańców, co pozwoli niewątpliwie na lepsze zacieśnianie więzi społecznych i identyfikowanie się ze swoją „małą ojczyzną”.

CEL PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI – GMINA ZAŁUSKI	ZADANIA DO ZREALIZOWANIA W LATACH 2016-2020
1. Realizacja zadań kompetencyjnych samorządu w zakresie opieki nad zabytkami	<ul style="list-style-type: none"> · Prowadzenie i bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków; · stała współpraca samorządu z Wojewódzkim Konserwatorem zabytków; · monitorowanie wykonywanych prac przy zabytkach;

2. Zatrzymanie procesu degradacji zabytków	<ul style="list-style-type: none"> · Współpraca samorządu z parafiami będącymi właścicielami i zarządcami zabytków sakralnych, mająca na celu wspieranie ich działań przy podejmowaniu niezbędnych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych; · uzupełnienie gminnej ewidencji zabytków o obiekty przewidziane do ochrony ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz o obiekty ustalone w wyniku przeprowadzonych prac naukowo-badawczych.
3. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych	<ul style="list-style-type: none"> · Rozpowszechnianie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy Załuski · udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz niniejszego „Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2016 – 2020 „ dla Gminy Załuski.
4. Ochrona zabytków niematerialnych	<ul style="list-style-type: none"> · Wspieranie działań zmierzających do zachowania zabytków niematerialnych, np. historycznych nazw związanych z lokalną historią i tradycją;
5. Uwzględnienie warunków ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> · Uwzględnienie zasad ochrony odnoszących się do stref ochrony przyrody w opracowanych dla terenu Gminy dokumentach studialnych dot. polityki przestrzennej (np. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, plany zagospodarowań przestrzennych)
6. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> · Inspirowanie konkursów plastycznych i fotograficznych na temat obiektów zabytkowych w gminie; · Stworzenie zakładki o zabytkach na stronie internetowej gminy;
7. Działanie w zakresie włączenia krajobrazu kulturowego w procesy związane z budową infrastruktury turystycznej	<ul style="list-style-type: none"> · Promocja tras rowerowych , podjęcie akcji promocyjnej dotyczącej obiektów zabytkowych; · Poszukiwanie wspólnie z mieszkańcami obiektów charakterystycznych dla miejscowości w gminie, na których można oprzeć promocję dziedzictwa;
8. Współpraca instytucji , stowarzyszeń, sektora prywatnego na rzecz opieki nad zabytkami	<ul style="list-style-type: none"> · Ustalenie zasad współpracy instytucji, stowarzyszeń, sektora prywatnego na rzecz opieki nad zabytkami na terenie Gminy Załuski

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą instrumentów:

- prawnych;
- finansowych;
- społecznych;

- kontrolnych.

Instrumenty prawne, to instrumenty wynikające z przepisów prawa. Można do nich zaliczyć wykonywanie decyzji administracyjnych. Instrumenty finansowe to przede wszystkim korzystanie z programów, dotacji oraz subwencji dla posiadaczy obiektów zabytkowych. Do instrumentów społecznych zaliczyć można wszelkie działania edukacyjne i promocyjne związane z opieką nad zabytkami. Instrumenty kontrolne to przede wszystkim aktualizacja gminnej ewidencji zabytków.

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Załuski, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Gminy oraz Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prócz określenia zasad i form ochrony i opieki nad zabytkami porusza także zagadnienia finansowania prac przy zabytkach z udziałem środków państwa. Pomoc finansową państwa mogą uzyskać prace prowadzone wyłącznie w obiektach wpisanych do rejestru zabytków. Art. 71. ust. 2 wspomnianej ustawy określa, że sprawowanie opieki nad zabytkiem wpisanym do rejestru zabytków, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich, budowlanych dla obiektów, których właścicielem lub użytkownikiem jest samorząd, stanowi zadanie własne samorządu, jednak art. 73 mówi, że osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku mogą ubiegać się o dotacje celową z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. Dotacje takie przyznawane są przez:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programów Operacyjnych;
- Wojewodę ze środków pozostających w dyspozycji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków właściwego dla terenu, na którym zlokalizowany jest obiekt zabytkowy wpisany do rejestru zabytków.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W latach 2016-2020 głównym celem działań gminy będzie podniesienie wartości zachowanego dziedzictwa kulturowego w świadomości lokalnej społeczności, a także zbieranie informacji i przygotowywanie narzędzi pozwalających na zachowanie ich właściwego stanu.

W tym celu zakłada się wykonanie następujących zadań:

- udostępnienie informacji o zabytkach znajdujących się na terenie gminy przez zamieszczenie Gminnej Ewidencji Zabytków na stronie internetowej gminy;
- promocja oraz edukacja o dziedzictwie kulturowym gminy;
- działania zmierzające do zahamowania procesów degradacji zabytków i sukcesywnej poprawy ich stanu technicznego.
- stałe monitorowanie obiektów uwzględnionych w Gminnej Ewidencji Zabytków;
- na bieżąco wykonywane będą również prace renowacyjne obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

12. Część graficzna programu opieki nad zabytkami

1. Zabytki nieruchome włączone do Gminnej Ewidencji Zabytków

Lp.	Miejsce położenia	Przedmiot ochrony	Datowanie	Nr rejestru zabytku	Data wpisu	Uwagi
1.	Falbogi Wielkie 09-142 Załuski	Kapliczka przydrożna	Poł. XIX w.			
2.	Kroczewo 09-142 Załuski	Kapliczka przydrożna				
3.	Kroczewo 09-142 Załuski	Park podworski	Poł. XIX w.	A-184	01.06.1980 r.	
4.	Kroczewo	Kościół	XV/XX w.	A-73	08.12.1958 r.	

	09-142 Załuski	parafialny pw. Matki Boskiej Bolesnej				
5.	Kroczewo 09-142 Załuski	Cmentarz przykościelny		A-73	08.12.1958 r.	
6.	Kroczewo 12 09-142 Załuski	Plebania	Ok. 1920 r.			
7.	Kroczewo 12 09-142 Załuski	Budynek gospodarczy przy plebani	XIX/XX w.			
8.	Kroczewo 09-142 Załuski	Grobowiec	1939 r.			
9	Kroczewo 09-142 Załuski	Grobowiec	1920 r.			
10.	Szczytno 09-142 Załuski	Park	Poł. XIX w.	A-151	30.08.1980 r.	
11.	Szczytno 42 09-142 Załuski	Dwór	1 poł. XIX w.	A-151	03.05.1962 r.	
12.	Załuski 09-142 Załuski	Aleja	XIX w.	A-185	01.06.1980 r.	
13.	Zdunowo 50 09-142 Załuski	Pałac	1905-1910 r.	A-186	01.06.1980 r.	
14.	Zdunowo 09-142 Załuski	Park	XIX w.	A-186	01.06.1980 r.	

**2. Wykaz stanowisk archeologicznych położonych na terenie Gminy Załuski ,
pow. płoński, województwo mazowieckie.**

*na podstawie ewidencji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie, Delegatura w Ciechanowie.

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska na obszarze AZP
1	Falbogi Wielkie 1	51-62	2
2	Falbogi Wielkie 2	51-62	3
3	Gostolin 1	51-61	7
4	Kamienica 1	51-61	17
5	Kamienica 2	51-61	18
6	Kamienica Mała 1	51-61	8
7	Kamienica Mała 2	51-61	9

8	Kamienica Mała 3	51-61	10
9	Kamienica Mała 4	51-61	11
10	Kamienica Mała 5	51-61	12
11	Kroczewo 1	51-62	1
12	Naborówiec Folwark 1	51-61	31
13	Naborówiec Folwark 2	51-61	32
14	Naborowo 1	51-61	19
15	Naborowo 2	51-61	20
16	Naborowo 3	51-61	21
17	Przyborowice Dolne 1	50-61	9
18	Przyborowice Dolne 2	50-61	19
19	Przyborowice Dolne 3	50-61	20
20	Przyborowice Dolne 4	50-61	21
21	Przyborowice Dolne 5	50-61	22
22	Przyborowice Dolne 6	50-61	23
23	Przyborowice Górne 1	50-61	10
24	Przyborowice Górne 2	50-61	11
25	Przyborowice Górne 3	50-61	12
26	Przyborowice Górne 4	50-61	13
27	Przyborowice Górne 5	50-61	14
28	Przyborowice Górne 6	50-61	15
29	Przyborowice Górne 7	50-61	16
30	Przyborowice Górne 8	50-61	17
31	Przyborowice Górne 9	50-61	18
32	Przyborowice Górne 10	50-61	24
33	Przyborowice Górne 11	50-61	25
34	Przyborowice Górne 12	50-61	26
35	Przyborowice Górne 13	50-61	27
36	Przyborowice Górne 14	50-61	28
37	Przyborowice Górne 15	50-61	32
38	Przyborowice Górne 16	50-61	33
39	Przyborowice Górne 17	50-61	34
40	Przyborowice Górne 18	50-61	35
41	Przyborowice Górne 19	50-61	36
42	Przyborowice Górne 20	50-61	37
43	Przyborowice Górne 21	50-61	38
44	Sadówiec (przysiółek Dłutówek)	51-61	22

45	Sadówiec (przysiółek Dłutówek)	51-61	23
46	Słotwin 1	50-61	48
47	Słotwin 2	50-61	49
48	Słotwin 3	50-61	50
49	Słotwin 4	50-61	51
50	Słotwin 5	50-61	57
51	Słotwin 6	50-61	63
52	Słotwin 7	50-61	64
53	Słotwin 8	50-61	65
54	Słotwin 9	50-61	66
55	Słotwin 10	50-61	67
56	Smulska 1	50-62	7
57	Smulska 2	50-62	8
58	Stróżewo 1	51-61	31
59	Stróżewo 2	51-61	45
60	Stróżewo 3	51-61	46
61	Stróżewo 4	51-61	47
62	Stróżewo 5	51-61	58
63	Stróżewo 6	51-61	59
64	Stróżewo 1	51-61	3
65	Szczytno 1	50-61	2
66	Szczytno 2	50-61	3
67	Szczytno 3	50-61	4
68	Szczytno 4	50-61	5
69	Szczytno 5	50-61	6
70	Szczytniki 16	49-61	6
71	Szczytniki/ Szczytno 8	49-61	1
72	Wojny 1	51-62	4
73	Wrońska 1	49-61	37
74	Wrońska 2	49-61	38
75	Wrońska 3	49-61	39
76	Wrońska 4	49-61	40
77	Wrońska 5	49-61	41
78	Wrońska 6	50-61	29
79	Wrońska 7	50-61	30
80	Wrońska 8	50-61	39
81	Wrońska 9	50-61	40

82	Wrońska 10	50-61	41
83	Wrońska 11	50-61	42
84	Wrońska 12	50-61	43
85	Wrońska 13	50-61	44
86	Wrońska 14	50-61	55
87	Załużski 1	51-61	4
88	Załużski 1	50-61	5
89	Załużski 2	50-61	6
90	Zdunowo 1	51-61	4
91	Zdunowo 2	51-61	5
92	Zdunowo 3	51-61	6
93	Złotopolice 1	51-61	13
94	Złotopolice 2	51-61	14
95	Złotopolice 3	51-61	15
96	Złotopolice 4	51-61	16